

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Gedeputeerde Staten van Fryslân
Postbus 20120
8900 HM Leeuwarden

Datum 23-1-2017
Betreft IJsselmeervisserij

Geachte mevrouw,

Op vrijdag 13 januari 2017 ontving ik uw brief betreffende de IJsselmeervisserij. In uw schrijven, mede namens de partijen Provincies Flevoland en Noord-Holland, Sportvisserij Nederland, Nederlandse Vissersbond, Stichting het Blauwe Hart en Vogelbescherming uit u uw teleurstelling over de voortgang op het dossier en vraagt u mij tot een snelle en adequate oplossing te komen, zo nodig met behulp van een warme sanering.

Zoals ik reeds in het Bestuurlijk Overleg van 31 oktober 2016 heb gezegd, is warme sanering met publieke middelen geen optie vanwege staatssteunregels. Bovendien, de verordening voor het Europese Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij staat niet toe dat middelen uit het fonds worden benut voor de uitkoop van binnenvissers. Tot slot wil ik geen precedent scheppen naar andere sectoren binnen of buiten de visserij.

In het Bestuurlijk Overleg van 31 oktober 2016 hebben alle partijen, ook de provincies, hun tevredenheid uitgesproken over de ambities en de voorgenomen werkzaamheden van de Stichting Transitie IJsselmeer. Onderdeel daarvan is een verkenning van de mogelijkheden van uitkoop met private middelen door de Stichting. Ik heb toegezegd dit initiatief van de Stichting te ondersteunen met een opdracht aan het Wageningen Economic Research (WEER, voorheen Landbouw Economisch Instituut) om uit te zoeken wat de economische waarde van de visserij is. Dit dient als input voor de Stichting om gesprekken te voeren met de sector over de modaliteiten van een eventuele uitkoop. Of de gekozen vorm van uitkoop bijdraagt aan het verminderen van de visserijdruk en de doelstellingen in het kader van Natura 2000, zal moeten worden gezien.

U bent van mening dat duurzame visserij niet bereikt kan worden met de voorgestelde nettensturing. Dit is een versimpeling van de werkelijkheid. Ik heb een breder pakket aan maatregelen neergelegd in het Bestuurlijk Overleg van 31 oktober 2016, met onder meer hogere instapvoorwaarden om in aanmerking te komen voor een vergunning, strengere sancties en versterking van de wetenschappelijke adviezen. U treft het pakket, zoals besproken in het Bestuurlijk Overleg aan in de bijlage. Ik ben er van overtuigd dat met dat pakket wel degelijk gewerkt wordt aan herstel van een voor het IJsselmeer gezonde visstand.

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Ons kenmerk

DGAN-DAD / 17009293

Uw kenmerk

01384550

Ik benadruk nogmaals dat er geen discussie is over de gezamenlijke doelstelling. Voor zowel de Visserijwet 1963, de Kaderrichtlijn Water als Natura 2000 is het van belang dat er daadwerkelijk stappen gezet worden naar herstel. Het toekomstbeeld voor de visbestanden (zie annex) is daarom met de partijen en de provincies in gezamenlijkheid geformuleerd.

Zowel het Ministerie van Economische Zaken als de provincies hebben in maart 2016 als uitgangspunt oarmrd dat de vormgeving van de maatregelen niet moet leiden tot verplichting van schadeloosstelling. Dit betekent in de praktijk dat bij sommige maatregelen een zekere termijn in acht genomen moet worden. Bovendien kan aanpassing van de wet- en regelgeving nodig zijn waardoor maatregelen nog even op zich laten wachten. Mijn insteek is echter dat ik noodzakelijke maatregelen zo snel mogelijk wil effectueren.

Op basis van een evaluatie over de toestand van de bestanden in 2020 zal moeten worden gezien of aanvullende maatregelen, zoals de invoering van vangstbeperkingen met quota nog opportuun is. De partijen van het Bestuurlijk Overleg zijn hierbij betrokken. Deze aanpak is in lijn met de motie van het lid Dijkgraaf c.s. over de aanpassing van het visstandonderzoek (Kamerstukken II 2016/17, 29664, nr. 168).

In maart 2017 wil ik een concreet besluit nemen over de maatregelen voor het komende seizoen. Ik heb WECR gevraagd om voor het Bestuurlijk Overleg in maart 2017 in beeld te brengen wat de termijn voor de invoering van de maaswijdte ophoging zou kunnen zijn. Tevens verwacht ik in maart 2017 de evaluatie van Wageningen Marine Research (WMR, voorheen Imares) over de maatregelen van de afgelopen drie jaar. Of hiermee het beoogde doel dichterbij is gekomen, zal dan moeten blijken. Zoals u zult begrijpen, kan ik niet vooruitlopen op de conclusies.

Ik deel uw zorgen over het slechte brasembestand, zoals verwoord in de adviezen van WMR. Of dit de verstrekking van een vergunning op basis van de Wet Natuurbescherming in de weg staat, is momenteel niet duidelijk, zo lang niet aangetoond is op welke wijze dit strijdig is met de Natura 2000 doelstellingen op het IJsselmeer en het Markermeer/IJmeer.

Ik ben en blijf bereid om één en ander opnieuw met de partijen te bespreken. In het komende Bestuurlijk Overleg hebben we de jongste wetenschappelijke adviezen ter beschikking. Dan kan het pakket maatregelen dat ik heb voorgesteld ook geconcretiseerd worden voor de periode die voor ons ligt, teneinde het door alle partijen gewenste herstel van bestanden dichterbij te brengen.

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Dierlijke Agroketens en
Dierenwelzijn

Ons kenmerk
DGAN-DAD / 17009293

Een afschrift van deze brief heb ik aan de Tweede Kamer toegezonden.

Hoogachtend,

Martijn van Dam
Staatsecretaris Economische Zaken

Cc: Sportvisserij Nederland, Provincie Noord-Holland, Nederlandse Vissersbond,
Provincie Flevoland, Het Blauwe Hart, Vogelbescherming Nederland.

Bijlage: **Hoofdelementen van het toekomstig beheerstelsel** (besproken in het Bestuurlijk Overleg van 31 oktober 2016)

1. Vissers krijgen alleen een vergunning als ze hun vangsten op een goede en betrouwbare manier elektronisch registreren en een in werking zijnde AIS (Automatic Identification System – voor plaatsbepaling) aan boord hebben. Dit is van belang voor goede biologische adviezen en voor de handhaving. Voor deze maatregel is aanpassing van de Visserijwet 1963 nodig. Het streven is om de digitale vangstregistratie en het gebruik van een in werking zijnde AIS aan boord beide per 1 juli 2018 in te laten gaan.
2. De intentie is om de boetes voor geconstateerde overtredingen zo zwaar mogelijk te maken. Voor deze maatregel is aanpassing van de Visserijwet 1963 nodig (2018). Het intrekken van vergunningen moet sneller ingezet kunnen worden en langer van kracht kunnen zijn. Hiervoor zal een beleidsregel worden opgesteld.
3. De huidige sturing door beperking van het aantal inzetbare netten, blijft voorlopig onderdeel van het nieuwe beheersysteem. Deze is ook nodig om overcapaciteit uit het systeem te halen (zie punt 4). Om te zorgen dat er meer vis én meer grotere vis komt (doelstelling) wordt de minimale maaswijdte vergroot en geldt er een maximum nethoogte. De termijn voor invoering hangt af van het onderzoek van Wageningen Economic Research (WECR, voorheen LEI) en Wageningen Marine Research (WMR, voorheen Imares).
4. Om de daadwerkelijke situatie in overeenstemming te brengen met het systeem, vervallen per 2023 schubvismerkjes 1 juli 2017 (als gevolg van de in het kader van bestandsbeheer opgelegde beperking in toegestane aantal netten) niet meer gebruikt zijn. Voor 1 maart a.s. wordt op basis van een WECR-onderzoek bepaald of deze termijn van 6 jaar verkort kan worden. Er wordt bezien welke juridische consequenties dit heeft. Dit zal worden besproken tijdens het Bestuurlijk Overleg in het voorjaar van 2017.
5. Om de handhaafbaarheid te vereenvoudigen kan mogelijk gewerkt gaan worden met visweken of aanvullende gesloten periodes. De precieze invulling, in combinatie met nettensturing en maaswijdte, zal plaatsvinden zodra het advies van WMR beschikbaar is.
6. In de zomer van 2020 wordt een evaluatie van de maatregelen uitgevoerd. In het najaar van 2020 zal over de instelling van een totale (d.w.z. onverdeelde) 'Total Allowable Catch' (TAC) worden besloten. Dit heeft pas zin als de verplichte registratie (punt 1) en controle hierop goed geregeld zijn.
7. Binnen het publieke stelsel, zoals hierboven geschetst (punten 2 t/m 6), hebben vissers de mogelijkheid om collectief een privaat visplan in te dienen dat vissers meer flexibiliteit geeft. Voorwaarde is evenwel dat wetenschappelijk aangetoond kan worden dat dit minimaal even effectief is als

de publiekelijke regelgeving en dit gepaard gaat met een betrouwbare privaatrechtelijke borging.

8. Gelet op de ervaringen in het verleden is een gezamenlijk visplan van sportvisserij en beroepsvisserij niet meer aan de orde. Vóór 1 juli 2017 zal onderzocht worden of het visplan van Producentenorganisatie IJsselmeer verbreed kan worden om meer zaken mee te nemen dan tot nu toe vanuit de visserijregelgeving is voorgeschreven. Afstemming tussen de vergunningen op basis van de Visserijwet 1963 en de Wet natuurbescherming is in principe wenselijk. De verantwoordelijkheid voor het verstrekken van vergunning op grond van de Wet natuurbescherming blijft evenwel bij de provincies.
9. Er wordt verder geïnvesteerd in het verbeteren van de dialoog tussen vissers, onderzoekers en NGO's om tot betere en liefst gezamenlijk gedragen bestandsadviezen te komen.

Beheer wolhandkrab

De wolhandkrab staat op de EU-lijst met invasieve exoten. De soorten op deze lijst moeten zoveel mogelijk geweerd worden en als dat niet kan onder controle gehouden worden. Goed beheer van de wolhandkrab is vooral van belang ter voorkoming van verdere verspreiding van deze invasieve soort. Ik heb vrijstelling verleend van enkele verboden uit de Europese exotenverordening waardoor in het kader van dit beheer commerciële vangst en gebruik van de wolhandkrab mogelijk blijven. In de houtskoolschets wordt dan ook aangegeven dat het in het belang van de sector is om te voorkomen dat deze 'kip met gouden eieren' vroegtijdig wordt geslacht. De sector wordt hier gevraagd om zelf met een voorstel te komen dat zowel recht doet aan de exotenverordening als aan het belang van de sector. Ik wil kijken of ik dat kan ondersteunen door bepaalde vistuigen die geen bijvangst van schubvis, aal of vogels hebben, toe te staan. Voorwaarde is dat geen nieuwe rechten worden opgebouwd en dat de sector met een goed eigen plan en een goede passende beoordeling voor de vergunning op basis van de Wet natuurbescherming komt.

Sportvisserij en visserij die niet/nauwelijks schubvis onttrekt

Ik vind het van belang dat het IJsselmeergebied ook voor sportvissers en voor educatieve en cultuur-historische vormen van visserij aantrekkelijk wordt (of blijft). Ik ben bereid om te kijken naar plannen van bijvoorbeeld de provincie voor visserijen die niet/nauwelijks schubvis onttrekken. In dit verband wordt ook gekeken naar mogelijke maatregelen om de karper te beschermen (zoals beschreven in de bijlage 'Toekomstbeeld visstand IJsselmeer').

Annex **Toekomstbeeld visstand IJsselmeer / Markermeer**

Context

In het bestuurlijke en beleidsmatige traject zoals dat met betrekking tot de visserijsituatie op het IJsselmeer sinds medio 2014 is ingezet, is afgesproken dat een toekomstbeeld voor de visstandontwikkeling op het IJsselmeer zal worden opgesteld. In de voorliggende notitie wordt de beoogde visstandontwikkeling voor het IJsselmeergebied voor de komende periode geschetst, zoals deze is afgestemd met de stakeholders. Deze notitie heeft een nadrukkelijke relatie met de afwegingen omtrent het beoogde toekomstige sturingsstelsel voor het IJsselmeer: De visstandontwikkeling schetst op hoofdlijnen in welke richting er met betrekking tot de visstand zal worden gekoerst (de wat-vraag); het sturingsstelsel geeft aan met welke instrumenten deze richting zal worden vormgegeven (de hoe-vraag). Daarbij is het van belang dat met betrekking tot de visstand nadrukkelijk wordt ingezet op een ontwikkelingsrichting, zonder dat het mogelijk is tot achter de komma te definiëren hoe over 10-15 jaar die visstand er precies uitziet. Daarvoor zijn er teveel (ecologische) onzekerheden en te veel processen die gelijktijdig van invloed zijn op de visstandontwikkeling.

Aanpak en afbakening

In onderstaande worden de belangrijkste contouren voor de beoogde toekomstige visstand op het IJsselmeer/Markermeer geschetst. Het gaat daarbij om de schubvis-visstand; met de primaire focus op de belangrijkste commercieel beviste bestanden van snoekbaars, baars, brasem en blankvoorn. De bestandsontwikkeling van de andere schubvissoorten zijn meegewogen, maar de ontwikkeling hiervan zal (met uitzondering van de spiering en deels ook met uitzondering van de karper) grotendeels voortvloeien uit de sturing op de visserij om de gewenste ontwikkelingsrichting voor de commercieel beviste vissoorten te bereiken. De sturing op het aalbeheer en de aalvisserij vindt reeds plaats in het kader van de EU Aalverordening en het hiermee samenhangende Nationaal Aalbeheerplan en valt buiten het bestek van deze notitie. Naast de commerciële visserij op de genoemde vier soorten vindt van oudsher op het IJsselmeer, bij een voldoende omvang van de bestanden, ook nog een visserij op spiering plaats. Het spieringbestand wordt echter van jaar tot jaar volledig bepaald door 1-jarige en (deels) 2-jarige vissen en is voornamelijk afhankelijk van intrek- en paaimogelijkheden. Sinds 2004 vindt geen spieringvisserij meer plaats (m.u.v. 2006 en 2009; en 2012 gedeeltelijk). Dit heeft echter nog niet geleid tot een herstel van de spieringstand naar eerdere waarden.

In het traject om te komen tot een toekomstbeeld voor de visstand op het IJsselmeer/Markermeer is in de afgelopen periode overleg gevoerd met de stakeholders betrokken bij het IJsselmeerproces. Als uitgangspunt hierbij is gehanteerd dat het voor het toekomstbeeld van de visstand met name van belang is om de gewenste ontwikkelingsrichting te schetsen, zonder tot een tot achter de komma vastgelegd beeld voor de toekomst te komen. Hiervoor zijn er te veel onzekerheden met betrekking tot de ontwikkelingen op het IJsselmeer en spelen te veel (ecologische) factoren die gelijktijdig en in gezamenlijkheid invloed

uitoefenen op de visstandontwikkeling. De visstandontwikkeling wordt immers niet alleen bepaald door de visserij, maar ook door de ontwikkeling in de hoeveelheid voedingsstoffen in het IJsselmeer, de aanwezigheid en invloed van verschillende exoten in het systeem, en door alle voorziene inrichtingsingrepen (Markerwadden, aanleg vispassages, etc.) en de invloed hiervan op het ecosysteem.

Als scope voor de beoogde visstandontwikkeling is uitgegaan van een periode van ongeveer 15 jaar. Dit is een periode waarin redelijkerwijs tot daadwerkelijke verschuivingen in de opbouw en samenstelling van de visstand kan worden gekomen. Dit laat onverlet dat, om hier in deze tijdsspanne te komen, er nu en in de komende periode al stappen moeten worden gezet, die voor een deel ook al zijn ingezet; en voor een ander deel voor de komende periode voor besluitvorming voorliggen. Hier heeft de discussie over het beheerstelsel betrekking op. Maar gelet op de biologie en ecologie van de betreffende vissoorten, waarvan een deel ook langer levende vissoorten betreft, zal pas na wat langere tijd daadwerkelijk een bestendige verschuiving in de opbouw en samenstelling van de visstand over de hele lijn zichtbaar zijn.

Uitgaande van een transitieperiode van ca. 15 jaar is vervolgens gekeken of aansluiting kan worden gezocht bij de planning en de sturingsystematiek zoals die binnen de Kaderrichtlijn Water (KRW) wordt gehanteerd. Dit is relevant omdat met de KRW kwaliteitsdoelstellingen en ambities voor de waterkwaliteit zijn geformuleerd. De visstand maakt daarbij expliciet onderdeel uit van de waterkwaliteit. Dat betekent dat binnen de Europese systematiek en kaders van de KRW, nationaal doelstellingen en ambities voor de visstand zijn geformuleerd. Dit geldt voor alle grotere complexen van binnenwateren; en ook voor het IJsselmeergebied.

De KRW werkt daarbij met planperiodes van steeds 6 jaar. Voor dit moment lopen die in eerste instantie tot 2021 en daarna tot 2027. Nog onzeker is of daarna nog een volgende periode tot 2033 zal worden aangehouden. Uitgaande van de periode van 15 jaar voor een bestendige transitie in de visstandontwikkeling, betekent dit dat in 2027 de belangrijkste beoogde veranderingen in de visstand zichtbaar moeten zijn. Dit laat echter onverlet dat op basis van de beleids- en beheerkeuzes die nu worden gemaakt de beoogde veranderingen reeds nu worden ingezet en voor een deel al eerder zichtbaar zullen zijn. Deze veranderingen zullen binnen de reguliere visstandmonitoring op het IJsselmeer (zie verderop) voortdurend worden gemonitord, zodat tussentijdse evaluatie en bijstelling mogelijk is.

Huidige visstand en huidige sturingsystematiek met betrekking tot de visserij

Om te komen tot een beeld voor de beoogde visstandontwikkeling is primair gekeken naar waar in de huidige situatie de zwaktes met betrekking tot de visstand liggen. Vertrekpunt voor deze analyse vormt de monitoring van de visstand zoals die jaarlijks gedurende een aantal weken wordt uitgevoerd door

Wageningen Marine Research (voorheen IMARES) en de hierop gebaseerde sturing op de visserij zoals die sinds 2014 heeft plaatsgevonden.

Visstandmonitoring en huidige sturingssystematiek:

De visstand wordt jaarlijks bemonsterd om de ontwikkeling in de bestanden te volgen. Hierbij ligt de primaire focus op de 4 belangrijkste commercieel beviste vissoorten, maar ook de overige vissoorten worden in de monitoring meegenomen. Voor de huidige sturing op de visstand en de visserij wordt jaarlijks geanalyseerd hoe de bestandsomvang zich ontwikkelt. De verschillende bestanden worden daarbij over alle lengteklassen (van klein naar groot) zo representatief mogelijk bemonsterd. Voor de grotere exemplaren van snoekbaars en brasem is de bemonstering in de huidige opzet waarschijnlijk niet volledig representatief. Er zijn reeds stappen gezet naar aanpassing van de bemonstering om, gegeven de omstandigheid dat de grote exemplaren lastiger te vangen zijn en de dichtheden voor deze grotere exemplaren laag liggen, tot een representatiever monitoringsbeeld voor grote snoekbaars en brasem te komen.

De op de omschreven wijze verkregen informatie over de bestandsomvang per vissoort wordt vervolgens geanalyseerd. Hierbij wordt de ontwikkeling over de laatste paar jaar afgezet tegen een langere periode, om zo vast te stellen in welke richting de bestanden zich ontwikkelen. Op deze analyse is sinds 2014 de beleidsadvies gebaseerd, waarbij als uitgangspunt wordt aangehouden dat geen verdere achteruitgang van de bestanden plaatsvindt; en waar mogelijk een voorzichtig herstel.

Huidige visstand – waar liggen de knelpunten?

Naar de visstand op het IJsselmeer en de ontwikkelingen hierin is veel onderzoek gedaan, o.a. in het kader van de in bovenstaande omschreven monitoring door Wageningen Marine Research en op basis hiervan in de ANT-studie ten behoeve van het Natura-2000 beheerplantraject; en daarnaast naar de vraag hoe de ontwikkeling in de visstand samenhangt met de afname in de voedselrijkdom op het IJsselmeer en in de overige binnenwateren. Enerzijds is dus veel kennis beschikbaar, tegelijk blijven altijd onzekerheden en kennislacunes bestaan.

Met dit als vertrekpunt zijn toch een aantal belangrijke conclusies te trekken met betrekking tot de huidige stand van de visbestanden op het IJsselmeer:

1. Er is over de hele linie sprake van relatief lage biomassa's voor de verschillende visbestanden. Daarbij laten de commercieel beviste vissoorten, hoewel er in de afgelopen jaren in het visserijbeleid is ingezet op behoud van de bestaande situatie, toch over de afgelopen jaren nog een licht neergaande trend zien (dit met uitzondering van de jonge (juvenile) vis). De lage visbiomassa's lijken hierbij overeen te komen met een beeld zoals dat in bijna alle binnenwateren zichtbaar is, waarbij een sterke afname van de voedselrijkdom in de wateren zich ook heeft vertaald in veel lagere visbiomassa's in de wateren. Dit beeld komt ook naar voren in de ANT-studie en in de analyse zoals die door de verschillende stakeholders bij het IJsselmeer is uitgevoerd in het kader van het traject "Gedeelde werkelijkheid". Tegelijk laten de commercieel

- beviste vissoorten een sterkere achteruitgang zien, waarbij de impact van de hoge visserijdruk van invloed lijkt te zijn.
2. Het punt waar de impact van de hoge visserijdruk het meest nadrukkelijk zichtbaar wordt in de visbestanden is in de lengte-opbouw van de commercieel beviste bestanden. Voor de vier primair beviste vissoorten geldt dat grotere exemplaren (boven de minimummaat, of boven de commercieel interessante aanlandingsmaat) voor een substantieel deel ontbreken. Voor de roofvissoorten snoekbaars en baars geldt dat zelfs in nog belangrijkere mate dan voor brasem en blankvoorn. Hier is zichtbaar dat visserij zich altijd richt op een bepaald deel van het bestand (de grotere exemplaren) en dat dat is terug te zien in de lengtesamenstelling van de bestanden.
 3. Voor de meeste vissoorten geldt dat rekrutering (voortplanting/paai) niet direct in gevaar is. Er wordt voldoende kleine jonge vis (visbroed) aangetroffen in het IJsselmeer. Wel lijkt er een probleem te zijn met de doorgroei van de kleinste vis naar iets grotere exemplaren (van visbroed naar het formaat aan het einde van het eerste groeiseizoen en ook de stap daarna naar 1-jarige vissen). Dit is ook geconcludeerd door de onderzoekers betrokken bij het traject "Gedeelde werkelijkheid" en lijkt mogelijk samen te hangen met de voedselsituatie in het IJsselmeer. Uitzondering op bovenstaand verhaal wordt mogelijk gevormd door de brasem, waarvan de biomassa's erg laag liggen; mogelijk op een niveau waarbij dit de rekrutering belemmert. Tegelijk geldt voor deze soort echter dat sprake is van veel uitwisseling met de omliggende wateren en dat rekrutering mogelijk voor een deel juist in deze omliggende wateren plaatsvindt. Nader onderzoek hiernaar zou eigenlijk wenselijk zijn.

Verwachte autonome ontwikkelingen met betrekking tot de visstand

Voor de beantwoording van de vraag welke ontwikkeling in de visstand voor de komende ca. 15 jaar wenselijk is, is het van belang om ook stil te staan bij de te verwachten autonome ontwikkelingen in de visstand op het IJsselmeer. Dit is uiteraard toekomstmuziek en niet met volledige zekerheid te voorspellen, maar enkele te verwachten trends en ontwikkelingen zijn desondanks te benoemen:

1. De afname in voedselrijkdom op het IJsselmeer zoals die zich in de afgelopen ca. 25 jaar heeft voorgedaan zal naar verwachting niet veel verder doorzetten. In de terugdringing van de belasting met voedingsstoffen zijn de grote stappen inmiddels gezet. Tegelijk is ook niet de verwachting dat de hoeveelheden voedingsstoffen en meststoffen in de wateren die afstromen op het IJsselmeer (de aanvoer) in de komende jaren weer sterk zullen gaan toenemen. Lozingseisen, waterzuiveringseisen en landbouw-emissie eisen zullen niet minder worden, leidend tot een hogere voedselrijkdom in de oppervlaktewateren.
2. Wel is voorzien dat in het IJsselmeergebied in de komende middellange periode op tal van plekken meer natuurlijke oevers zullen worden aangelegd, minder harde land-water overgangen, en deels nieuwe natuurgebieden met ook eilandjes (Markerwadden). Met al deze ingrepen

ontstaan veel meer ondieptes met meer nutriëntenuitwisseling tussen bodem en waterkolom. Dit proces kan nog worden versterkt indien er wordt gekozen voor een natuurlijker peilbeheer, waarbij waterstanden in de loop van een jaar kunnen fluctueren. Hiermee vallen oevers soms deels droog om daarna weer te overstromen, waarbij nutriënten in het water komen. Op dit moment is het voornemen dat in de komende jaren in beperkte mate met fluctuaties in het peilbeheer gewerkt zal gaan worden. Naar verwachting zullen alle geplande ingrepen en aanpassingen in inrichting en peilbeheer dus mogelijk weer leiden tot een beperkte verrijking van de nutriëntensituatie op het IJsselmeer.

3. Een ander effect van de voorziene infrastructurele ingrepen zal zijn dat meer paaigebieden en opgroeigebieden voor jonge vis beschikbaar zullen komen. De bestanden aan jonge vis zullen daarbij mogelijk iets toenemen, zeker in de betreffende gebieden. Onzekerder is in hoeverre dit van invloed zal zijn op de bestanden volwassen (grote) vis van de betreffende soorten, die meer in de open (beviste) delen van het IJsselmeer leven. Daarnaast zal in de nieuwe oevergebieden zelf (deels) een iets andere samenstelling van de visstand zichtbaar worden, met meer soorten die leven in ondiepe delen met meer vegetatie (meer blankvoorn, rietvoorn, snoek, winde, karper, etc.).
4. Ook is voorzien dat de vismigratiemogelijkheden van en naar het IJsselmeer in de komende jaren aanzienlijk zullen worden verbeterd. Enerzijds gaat het dan om vismigratie tussen IJsselmeer en alle omliggende binnenwateren en polders, anderzijds om de vismigratie tussen het zoete IJsselmeer en de zoute Waddenzee. De verbetering in vismigratiemogelijkheden tussen IJsselmeer en omliggende wateren zal daarbij zorgen voor een verdere toename aan paai- en opgroeimogelijkheden voor de vissoorten uit het IJsselmeer. Ten behoeve van de vismigratie met de Waddenzee zijn maatregelen voorzien waarmee de Afsluitdijk beter passeerbaar wordt voor vissen (vismigratierivier, aangepast sluisbeheer). Dit betekent dat het aandeel migrerende vissoorten in het IJsselmeer zal kunnen toenemen. Dit gaat voor een deel om meer zeldzame trekvisen als zeeforel, fint, prik en houting. Echter, naar verwachting zullen ook soorten als de glasaal, de driedoornige stekelbaars, de bot en de spiering substantieel van deze ingreep kunnen profiteren. Dit kan leiden tot een verbetering in voedselbeschikbaarheid voor vogels, maar ook voor roofvisen (visetende vissen als snoekbaars en baars).
5. De laatste 10-15 jaar heeft zich op het IJsselmeer een ontwikkeling voorgedaan waarbij een aantal exoten een substantiële positie zijn gaan innemen, en daarbij van een aanzienlijke invloed zijn op de visstand. Enerzijds gaat het dan direct om een aantal vissoorten (een aantal grondels), waarvan de zwartbekgrondel verreweg de meest dominante nieuwkomer is en op dit moment een substantiële plek in vissamenstelling in het IJsselmeer is gaan innemen. Daarnaast is vooral de quagga-mossel als exoot in de laatste 5-10 jaar een zeer belangrijke rol in het IJsselmeer ecosysteem gaan spelen. Dit is een filterfeeder die snel is toegenomen en

die in staat is snel en effectief veel voedsel uit het systeem te filteren. De verwachtingen rond beide benoemde exoten zijn evenwel dat deze, zoals veelal gebeurt wanneer een exoot een nieuw ecosysteem koloniseert, na de achterliggende periode van explosieve toename, zich uiteindelijk op een lager bestandsniveau zullen settelen. Met betrekking tot de quagga-mossel zal dit mogelijk betekenen dat minder voedsel door deze soort uit het water zal worden onttrokken. Met betrekking tot de zwartbekgrondel is nu al zichtbaar dat de bestaande soorten steeds beter in staat zijn om met een dergelijke nieuwkomer om te gaan; en voor roofvissoorten als snoekbaars en baars steeds beter in staat zijn om deze soort ook als prooivis te benutten.

Naast beide genoemde soorten is ook de wolhandkrab als exoot in het IJsselmeer in belangrijke mate aanwezig. Deze soort is echter al sinds ca. 1920 aanwezig en lijkt inmiddels een meer bestendige plek in het ecosysteem in te nemen, met periodes waarin de soort meer dominant aanwezig is en periodes waarin dat minder het geval is. Op dit moment is de wolhandkrab vrij veel aanwezig, waarbij de impact hiervan op de ecologie van de visbestanden overigens redelijk beperkt lijkt.

Samenvattend kan met betrekking tot de verwachte visstandontwikkeling worden gesteld: dat de voedselrijkdom en daarmee de biomassa's vis niet verder zullen afnemen en mogelijk weer iets zullen toenemen; dat als gevolg van de toename in oeverzones de samenstelling van de visstand iets zal veranderen en de hoeveelheid jonge vis zal kunnen toenemen; dat migrerende vissoorten waaronder ook bot, glasaal en spiering mogelijk kunnen gaan toenemen; en dat de impact van huidige exoten in het systeem zich op een lager niveau zal stabiliseren, mogelijk ten gunste van de van oudsher in het systeem aanwezige soorten. Tegelijk geldt dat er tal van onzekerheden zijn, dat de uitkomst van de interactie van alle verschillende processen moeilijk voorspelbaar is, en dat de toekomst in die zin dus niet met zekerheid te voorspellen is.

Wat betekent dit voor de gewenste visstandontwikkeling op het IJsselmeer?

Bovenstaande in oenschouw nemend zijn hiermee een aantal beelden en conclusies te destilleren met betrekking tot de mogelijke en gewenste visstandontwikkeling op het IJsselmeer. Vertrekpunt met betrekking tot de visstand zal hoe dan ook moeten zijn dat deze past binnen de doelstellingen zoals die zijn afgesproken in het kader van Natura-2000 en in de KRW.

Natura 2000

Op basis van de Natura 2000 doelstellingen dient sprake te zijn van voldoende beschikbaarheid van (kleine) vis als voedsel voor visetende vogels. Een aantal van de aangewezen vogelsoorten voldoet daarbij op dit moment niet aan de doelstellingen, wat deels verband lijkt te houden met de lage biomassa's vis in het gebied. Hierbij weerspiegelt de afgenomen voedselrijkdom van het IJsselmeergebied zich direct in deze lagere visbiomassa's. De invloed van de visserij is als besproken ook zichtbaar in de visbestanden, maar dit geldt niet of in

veel mindere mate voor de kleine vis. Hier wordt immers niet commercieel op gevestigd. Een deel wordt weliswaar gevangen als bijvangst, maar tegelijk leidt de visserij er ook toe dat veel grotere (roof)vissen worden gevangen, waardoor kleine vis minder wordt opgegeten en dus juist in hogere aantallen kunnen overleven. De impact van de visserij op de voedselbeschikbaarheid voor visetende vogels is daarmee in de huidige situatie dus lastig eenduidig vast te stellen. Een mogelijk knelpunt ligt er wel voor de spiering, omdat hier direct op de betreffende vissoort wordt gevestigd, die tegelijk ook een belangrijke prooi voor bepaalde visetende vogels vormt. De situatie rond de spiering kent echter de nodige onzekerheden en onduidelijkheden. Visserij op deze vissoort vindt op dit moment al geruime tijd niet meer plaats. Dit heeft er echter niet toe geleid dat een herstel van de spieringsstand naar eerdere waarden heeft plaatsgevonden. Blijkbaar spelen ook factoren als de voedselsituatie en de toegenomen helderheid van het water (spiering houdt niet van helder water met een grote zichtbaarheid) een rol. Voor de visserij op spiering geldt conform de Natura 2000-systematiek, dat deze pas dan weer kan plaatsvinden als duidelijk is dat visserij-onttrekking van deze vissoort niet ten koste gaat van de noodzakelijke voedselbeschikbaarheid van deze vissoort voor vogels. Tot slot zijn over de beperking van de bijvangst van vogels in de visserij afspraken gemaakt en deze zijn in de NB-wet beoordeling opgenomen.

KRW

Voor de KRW geldt dat sprake is van een aantal normen, waaraan de ontwikkelingen met betrekking tot de visstand worden afgemeten (de zogenaamde vismaatlat). Doelstelling is dat de op deze wijze beoordeelde visstandontwikkeling in ieder geval geen achteruitgang vertoont en waar mogelijk een verbetering. De belangrijkste deelmaatlat die ook direct raakt aan de visserij-inspanning op het IJsselmeer is de doelstelling dat meer dan 50% van de biomassa van de populatie aan snoekbaarzen bovenmaats moet zijn.

Als reeds aangegeven is de impact van de visserij op dit moment in ieder geval zichtbaar in de lengtesamenstelling van de bestanden. Hoewel de snoekbaarsstand formeel op basis van de huidige monitoringsgegevens lijkt te passen binnen de aangegeven KRW-doelstelling, is er ook twijfel of dit beeld voor het gehele IJsselmeer wel volledig dekkend is. Als eerder aangegeven bestaan er onzekerheden over de representativiteit van de monitoring, juist op het punt waar het de grotere exemplaren snoekbaars betreft. Echter, los van de vraag of bij een volledig representatief monitoringsbeeld de snoekbaars nu wel of niet aan de 50% norm van de KRW voldoet; ten algemene geldt dat op dit moment hoe dan ook sprake is van een substantiële impact van de visserij op de lengtesamenstelling van de bevestigde bestanden en ook van snoekbaars.

Consequentie voor de visstand

Indien de KRW-doelstellingen (geen achteruitgang; voldoende grote snoekbaars) als vertrekpunt voor de gewenste visstandontwikkeling wordt gehanteerd zal een aanpassing van de visserij ten opzichte van de huidige situatie noodzakelijk zijn. Dit is noodzakelijk om op langere termijn ook zeker te stellen dat dit bestand past

binnen de hiervoor geldende KRW-doelstellingen. Het is echter onzeker is of met de uitsluitende sturing op de snoekbaarsstand ook de overige beviste bestanden zich naar een voldoende evenwichtige lengtesamenstelling kunnen herstellen. Met het oog hierop wordt daarom voorgesteld om, in lijn met de KRW snoekbaarsdoelstelling, ten algemene voor alle vier de beviste vissoorten een situatie na de streven waarbij sprake is van een evenwichtiger lengte-opbouw van de bestanden, met meer grotere exemplaren en een groter aantal jaarklassen.

Hiermee wordt ingezet op een herstel van de bestanden. Voor de commerciële visserij op deze bestanden betekent dit dat een verdere aanpassing hiervan noodzakelijk zal zijn om in de geschetste termijn van ca. 15 jaar ook daadwerkelijk tot de beoogde verbetering van de visstand te komen. Concreet betekent dit:

- A) ofwel een verdere generieke vermindering van de visserijdruk ten opzichte van de situatie in de afgelopen jaren;
- B) ofwel een specifieke sturing op de visserij waarbij minder grote exemplaren aan de bestanden worden onttrokken;
- C) ofwel een combinatie van deze sturingsmechanismen.

De keuzes hieromtrent maken onderdeel uit van de discussie over het te voeren beheerstelsel. De te kiezen sturingsystematiek zou daarbij in eerste instantie primair kunnen worden toegepast voor het snoekbaarsbestand. Indien uit de jaarlijkse evaluatie blijkt dat dit voor de andere beviste bestanden nog tot onvoldoende verbetering leidt kan dan bijstelling plaatsvinden en kunnen additionele maatregelen voor de visserij op de andere beviste soorten worden toegepast. Om naar de toekomst toe effectief te kunnen sturen op de bestandsontwikkeling van alle vier de genoemde soorten valt daarbij te overwegen om in de toekomst ook binnen de KRW-systematiek voor het IJsselmeer niet sec te sturen op een snoekbaarsmaatlat. Overwogen kan worden om ook voor de andere drie commercieel beviste bestanden naar een maatlat toe te werken waarbij een gezondere lengte-opbouw van de bestanden wordt nagestreefd.

Met de keuze om toe te werken naar een situatie met voor de vier commercieel beviste vissoorten, een evenwichtiger lengte-opbouw van de bestanden, met meer grotere exemplaren, en een groter aantal jaarklassen, zal sprake zijn van een visstand die past binnen de KRW-doelstellingen. Maar de sturing hierop zal tegelijk tot gevolg hebben dat sprake zal zijn van een meer natuurlijke situatie van de visstand, van een toename in de biomassa van de beviste bestanden en van een toename van de omvang van de paaibestanden van de betreffende soorten. Wel kan het zo zijn dat met de beoogde verschuiving naar een meer natuurlijke situatie met meer grote vissen de aantallen kleine vis iets onder druk kunnen komen te staan. De huidige visserij is immers in zekere zin profijtelijk voor kleine vis: Veel grote roofvis wordt weggevangen waarmee de predatiedruk voor kleine vis wordt beperkt. Dit zal ook gelden in relatie tot het spieringbestand. Dit is relevant omdat op grond van de Natura-2000 doelstellingen er voldoende kleine vis aanwezig dient te blijven ten behoeve van visetende vogels. De

verwachting is echter dat met alle voorziene ingrepen in het IJsselmeer (aanleg oevers en eilandjes, verbetering vismigratie, meer peilfluctuatie, etc.), de hoeveelheden kleine (juvenile) vis, ook met een toename van de aantallen grotere exemplaren, niet snel tot knelpunten zullen leiden.

Samenvattend wordt derhalve voorgesteld om voor de vier commercieel beviste vissoorten een situatie na de streven waarbij binnen de geschetste termijn van ca. 15 jaar wordt toegewerkt naar een situatie waarbij sprake is van een evenwichtiger lengte-opbouw van de bestanden met meer grotere exemplaren en een groter aantal jaarklassen. Met de sturing hierop wordt tegelijk gerealiseerd dat wordt toegewerkt naar een toename van de (paai)bestanden en zal sprake zijn van een natuurlijker opbouw en samenstelling van de visstand. Hiermee wordt een stap gezet van de huidige behoudsdoelstellingen, naar een inzet gericht op een herstel van de situatie met een visstand met een omvang en samenstelling die past bij de draagkracht van het systeem.

Een soort die echter in eerste aanleg mogelijk nog onvoldoende profijt zou hebben van de voorgestelde sturing op de visserij richting een evenwichtiger lengte-opbouw, is de karper. Karper is een soort die van oudsher niet heel veel voorkomt in het IJsselmeer, maar die als gevolg van alle geschetste ontwikkelingen over de afgelopen periode een toename laat zien. De verwachting is bovendien dat deze soort naar de toekomst toe verder zal toenemen. Dit is een ontwikkeling die zichtbaar is in veel binnenwateren. Daarbij is de karper een soort die zich met name ophoudt in de oeverzones (die in aantal zullen toenemen) en minder in het grote open water. Omdat het bestand van deze soort nog volop in ontwikkeling is, is het te overwegen specifiek hiervoor in de komende periode additionele beschermingsmaatregelen te treffen. Dit geeft de soort een duwtje in de rug en draagt eraan bij om deze soort de kans te geven zich verder te ontwikkelen tot een stabiele zichzelf in stand houdende populatie.

In overweging wordt gegeven om additioneel aan de doelstelling om tot een evenwichtiger lengte-opbouw voor de vier commercieel beviste bestanden te komen, hier nog aan toe te voegen: de doelstelling om te komen tot een zichzelf in enige mate in stand houdende karperpopulatie, met name in de oeverzones van het IJsselmeer. Indien hiervoor noodzakelijk zou voor de komende jaren overwogen kunnen worden om als onderdeel van een bredere aanpak specifieke beschermingsmaatregelen voor de karper in te stellen.

Vervolgproces

De in bovenstaande geschetste ontwikkelingsrichting voor de visstand voor de middellange termijn zal in de komende periode verder moeten worden uitgewerkt en geanalyseerd op de precieze consequenties voor de visserij. Een belangrijk

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**
Directie Dierlijke Agroketens en
Dierenwelzijn

Ons kenmerk
DGAN-DAD / 17009293

aspect daarbij is ook het in kaart brengen van de economische perspectieven voor de sector, zowel in de herstelfase van de visbestanden (waarin er minder gevangen kan worden) als daarna. Deze verdere uitwerking zal daarbij zijn beslag moeten krijgen in samenhang met de besluitvorming over de in te zetten sturingssystematiek (de beheersystematiek) met betrekking tot de IJsselmeervisserij.